

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 1. januarja 1937.



Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifi

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Nekaj misli o zasebni in javni morali

Kdor teden za tednom prebira »Slovenijo«, mora nehote priti do spoznanja, da če hočemo trajno ohraniti slovenski rod in slovensko narodnost, ni zadosti, da se osamosvojimo samo glede gospodarskih in političnih vprašanj, ampak da je skrajni čas, da poudarimo tudi moralno plat, katera edina more ohraniti slovenski narod v svoji samobitnosti.

Zavedati se moramo predvsem, da sta tako gospodarska kakor politična plat samostojnosti v najtesnejšem stiku z moralnim vprašanjem in z moralnimi načeli sploh. Nič nam ne pomaga še tolika gospodarska ali politična samostojnost, ako si v tem pogledu nismo popolnoma na jasnem. In tudi če bi na mah dobili gospodarsko in politično samostojnost, jo lahko zopet izgubimo ali vsaj pri širokih plasteh naroda spravimo popolnoma ob kredit, ako nas v tem pogledu ne bodo vodila prava krščanska in pravna načela.

Ni moj namen tukaj obravnavati vsa pravna načela, katera morajo voditi narod in njegove voditelje, ako hočejo res kulturno, gospodarsko in politično biti osamosvojeni, bile bi potrebne za to cele knjige, ne pa samo kratek članek.

Kdorkoli pobliže pozna razmere v Sloveniji, ta ve, da glede moralnih načel slovenski narod že zdavnaj ni več tako na višku, kakor je bil n. pr. pred vojno. Vojna in poveljne razmere so povzročile tudi glede moralnih načel slovenskega naroda veliko spremembo. Vsakdo ve, da moramo ločiti **zasebno in javno moralo**. Pod zasebno moralo razumemo pravno in pravna načela posameznika. Pod javno moralo pa razumemo pravno in pravna načela javne človeške družbe, v tem primeru stvarno vzeto, slovenske javnosti. Marsikaj, kar je bilo pred vojno nemogoče, je dandanes dovoljeno ali pobliže povedano, se javnost nič več ne zgraža, čeprav se take reči ponavljajo dan za dnevom. To načelo javne in zasebne morale prihaja do veljave v političnem, kulturnem in prav posebnost še na gospodarskem polju. Tu je treba, da znova razčistimo svoje pojme ter jim damo pravo smer. Res je sicer, da so posamezniki še ohranili prave moralne pojme in se od začasnih prilik ne dajo

motiti, toda prav tako je resnica, da se vedno pogostejše pojavljajo primeri, ki kažejo, da javna morala pada. So stvari in dogodki v javnem življenju, bodisi na kulturnem, gospodarskem ali političnem polju, ki bi jih bila svoje dni slovenska javnost soglasno odklonila in zavrnila kot nemoralne, dandanes pa jih trpi ter jih ima kratkomalo kot dovoljene zato, ker ni nobenega javnega protesta.

Prišli bi v nasprotje z raznimi kazenskimi zakoni, ako bi hoteli naštevati posamezne primere, ki bijejo v obraz vsaki morali, pa jih vendar slovenska javnost ne obsoja. Spočetka morda vsaj še zardi, ko se primer ponovi, jih je še nekoliko sram, ko pride tretjič na vrsto, tedaj je zadeva že zdavnaj urejena in preprosti izgovor, da je pač čas tak, ki ga ne moremo spremeniti, da vse to dovoljuje.

Ako hočemo, da bo slovenski narod obstal ter ohranil svoja pravna načela na gospodarskem, političnem in kulturnem polju, tedaj je naša prva dolžnost, da se borimo za slovensko avtonomijo, ker je zastoj misliti, da bi mogli predruščiti naenkrat celo Jugoslavijo. Moremo pa spremeniti oziroma ohraniti prava moralna načela v Sloveniji sami. To je mogoče le tam, kjer je mogoča kritika. Vidimo pa, da se kršijo moralna načela na vseh treh imenovanih poljih in nihče si ne upa in ne more proti temu nastopiti, ako si noče nase nakopati celo vrsto paragrafov. Le tedaj, če bo mogoča zopet javna kritika, če bo mogoča zopet javna obsodba tistih, ki v javnem življenju kršijo moralna načela na gospodarskem, kulturnem in polju, le tedaj bo mogoče ohraniti javno moralo na pravem potu. Dokler se pa vsi nastopi zoper javno moralo izživljajo le v tem, da pošiljajo skromne proteste v Belgrad,

tako dolgo pa o pravi javni morali ni mogoče niti sanjati. Kdorkoli ve, in svetovna povestnica nam to jasno kaže, da imajo svoj obstanek v zgodovini le narodi, ki imajo visoko moralo, ta ve, da bo tudi slovenski narod mogoče rešiti le tedaj, ako bomo javno moralo skušali ohraniti v pravih smereh. Javna morala je namreč za slabše v značaju večkrat edina opora, da ohranijo vsaj na približni višini svojo zasebno moralo.

France Vodnik:

Tri stopnje

Ko je približno pred petdesetimi leti planil v slovensko javno življenje Anton Mahnič, je bilo zapisano neizogibni smrti tako imenovano **slogaštvo** med Slovenci. To je bila nekako **prva stopnja** našega javnega življenja, o katerem moremo v današnjem smislu govoriti dejansko šele po l. 1848.

Mahničev nastop je bil brez dvoma zgodovinsko dejanje. Njegov klic po idejnosti, odkritosrčnosti in življenjski celotnosti je bil prelom z ozkim pokrajinstvom in »podlipskim« zatišjem. bil je vdor novega, svetovnega ritma v naše provincialne razmere. **Ločitev duhov**, ki naj bi bila zbirala ljudi po veri in prepričanju v nove skupine, je bila začetek novih smeri, pobuda za tekovanje na vseh koncih in krajih ter izvor nove življenjske dinamike. Prav tako ni mogoče zanikati, da je Mahničev udar predramil Slovence iz njihove znamenite pasivnosti ter jih usmeril k novi dejavnosti.

Žal pa je bila ta **druga stopnja**, kakor bi lahko imenovali to obdobje našega javnega življenja, večja v slabem kakor v dobrem. Deloma Slovenci niso bili zreli za veliki čas idejne zoritve, deloma pa je bil Mahničev idejni zagon presilovit ali bolj preenostranski. In tako se je zgodilo, da so naši očetje spremenili kulturno borbo, to nujnost in odliko slehernega naroda — v »kulturni boj« ali kulturni boljševizem, kakor dandanes imenujemo ta žalostni pojav kulturnega in političnega diletantizma. Zamenjali so cilj s sredstvom — in koristili posameznih skupin so odločevale mimo narodovih potreb in v nasprotju s človečnostjo.

Čeprav je že Janez Mencinger v svojem »Abadonu« opozarjal na pogubne posledice tega in takega slovenskega »načelnega« antagonizma, je vendarle položilo temelj novemu času šele delo dveh naših največjih narodnih voditeljev v polpretekli dobi: Ivana Cankarja in Janeza Evangelista Kreka.

Z njima, ki sta oznanjala, da bodi »vrsta ena, prapor en sam«, kadar gre za osnovna narodna vprašanja, se dejansko začneja **tretja stopnja** v našem javnem življenju, ki bi jo mogli še najbolj imenovati pot k **narodni sintezi**. To je veliki cilj, h kateremu je stremela zlasti mladina po svetovni vojni, ki je sprejela vase dediščino Cankarja in Kreka. Tisto, čemur morajo služiti posamezne skupine in stranke, je slovenstvo, je življenje naroda — to spoznanje prodira danes bolj ali manj vidno že v najširše množice. Skrajni čas je, da zaživimo iz prepričanja, da smo Slovenci kot narod celota, in da po tem spoznanju uravnamo vse svoje delovanje. Kajpada ta klic in zahteva po enotnosti ne pomeni, da bodimo odslej »samo Slovenci«, kakor pravi znana neodločna krilatica, složna družina brez idej in nazorov, ki bi nas ločili. To bi bil dejansko povratak v slogaštvo, v neodkritosrčnost ali v nedejavnost.

Pa še to! Graditi narodno skupnost morejo le tisti, ki koreninijo v ljudstvu in žive iz ljubezni do slovenstva, ne pa morda tisti, ki se ravnaajo glede tega po navodilih — od zunaj. Timeo Danaos! Delo za narodno skupnost more biti slej ko prej edinole stvar ljubezni in vesti, ne pa morebiti goljufiva — taktika.

Ob novem letu

Staro leto je zašlo v pozabljenje. Rojeno je novo leto! Slovenska zemlja od Čedad do ogrskih ravnin, od Gospe Svete do modrega morja, od mejnikov ob Zili do zelene Kolpe spi zimsko spanje. Duše naroda, ki živi na ti zemlji, pa objema mraz in stiska jih tare in po marsikateri že sega obup-izkušnjavec. Obup in malodušnost sta seme satanovo, ki seje ljuljko na slovensko njivo. Izdajalci, pa naj bodo v ovčjih kožah ali pa če hodijo okoli kot tuleči volkovi, si bodo prej ali slej sami zadržili vrh okoli vratu. Ljuljka pa utegne uničiti žetev. Zato naj odnese veter starega leta malodušnost od nas.

Novo leto, ki prihaja, naj bo leto slovenskega poguma in slovenske srčnosti!

Zato voščimo pred vsem in posebno sodelavcem in zvestim naročnikom in z njimi vred

vsem pravim Slovincem

doma in za mejami in tistim šest sto tisoč slovenskim ljudem, ki so raztreseni po Evropi, Severni in Južni Ameriki, Aziji in Afriki, bolj srečno in bolj veselo novo leto kot je bilo staro ter

resnično slovensko novo leto,

ki naj bi navdahnilo vse slovensko občestvo dveh milijonov tri sto tisoč duš s čisto slovensko mislijo. Pošiljamo vsem slovenske novoletne pozdrave!

Uredništvo in upravništvo »Slovenije«.

Srednje šole in knjige

Preteklo je leto dni po hudem boju, ki smo ga bili proti podržavljenju šolskih knjig. Kje smo danes?

Složnemu pritisku vseh prizadetih krogov se je posrečilo, da se podržavljenje ni izvedlo. Razpisani konkurz pa je spravil v veliko zadrego vse prijatelje podržavljenja, zakaj rokopisi so obležali in ne vedo, kaj bi z njimi. Tri mesece po končanem konkurzu bi morale začeti delovati ocenjevalne komisije in dovršiti svoje delo v 3 naslednjih mesecih. Danes je poteklo 10 mesecev, a je še vse nedotaknjeno. Že to samo dejstvo nam dokazuje vso tveganost takega centralističnega početja. Za nas Slovence pa je bilo seveda važno in zanimivo, kako se bomo držali nasproti razpisu. Nikdar se nismo Slovenci tako enotno in pametno odzvali ponesrečenemu centralističnemu poskusu kakor v tem primeru: slovenskih rokopisov ni bilo (menda je prišel en sam zemljepisni rokopis v slovenščini). Temu zgovornemu molku se je začudil tudi Belgrad sam in priznal, da je treba za slovenske knjige objaviti poseben razpis, ki ga seveda še ni in ga še ne bo.

Menda je postalo jasno tudi centralnim svetnim oblastem, da taka pota ne vodijo doboljšanja šolstva in knjig. Zato so začeli iskati novih načinov. Državna tiskarna v Belgradu je letošnje poletje (1936) natisnila in izdala »Programe i metodska uputstva za rad u srednjim školama«. Ta navodila so bila napovedana že v srednješkolskem zakonu in v zakonu o šolskih knjigah 1929. Po teh metodičnih navodilih (iz leta 1936) bi morale biti izdelane tudi učne knjige, ki so bile razpisane v začetku l. 1935. Že samo to nam kaže, kako brezglavo je vse naše početje.

Če pa pregleduješ sedaj na novo izdane in dopolnjene »Programe«, postaja zadeva še obupnejša. Učni načrti, ki so bili izdani jeseni 1929, so že 6 let v srednji šoli na preizkušnji. Pokazalo se je, da je marsikaj pomanjkljivega, marsikaj slabega, kar nujno terja izboljšanja. Človek bi mislil, da prav zato čakajo z dokončnim izdajanjem načrtov in navodil. Zato smo mislili, da opravljamo le svojo dolžnost, če svoje skušnje in mnenja pošiljamo osrednji oblasti z željo, da jih pri končni izdaji upoštevajo. Bilo je resno in dobro mišljeno z naše strani, a je naletelo na čisto gluha

Najboljši šivalni stroji in kolesa

»ADLER«

po izredno nizkih
cenah pri trdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezenju brezplačen!

ušesa v prosvetni upravi. Brez ozira na vse izboljševalne predloge so ponatisnili učne načrte iz leta 1929 s tiskovnimi napakami vred, in se niso niti zmenili za skušnje v šoli.

Zato seveda ni čuda, da so ti učni načrti tako resnična podoba vse neurejenosti, nedoslednosti, slepo prepisovanje tujih nerazumljenih virov gledajo iz te knjižice tako obupno, da je človeka sram. Do vsega tega mora priti, če se z vsem tem bavi **upravna** šolska oblast, ne pa šolski strokovnjaki, ki imajo živ stik s šolo. Samo nekaj dokazov za svoje trditve! Navodila pravilno poudarjajo strnitev (koncentracijo) pouka. Kako jo upoštevajo učni načrti? Za II. razred klasičnih gimnazij predpisujejo za latinščino poznanje zavisnih stavkov, a v slovenščini je ta snov predpisana šele za III. razred. Pri slovenščini se začneja pouk literarne zgodovine v V. odnosno v VI. razredu in gre od srednjega veka do najnovejših dni; francoščina bi tu kaj lahko spremljala pouk in ga dopolnjevala iz svetovnega slovstva; a vsega tega ni, zakaj francoščina začneja s pregledom lit. zgodovine od nove dobe nazaj v srednji vek.

Morda boste rekli, da sem pretrdo rekel o prepisovanju? Prosim vas, berite na str. 115: »Tačno razlikovanje jasnih-zvučnih i muklih-bezvučnih konsonantov, kao i zatvorenih i otvorenih vokala; živa artikulacija glasa č, naročito u položaju vokala + č + konsonant; najzad, neaspirirani izgovor tvrdih završnih glasova k, t i p.« — Taka mesta jasno dokazujejo, da je nekdo vse skupaj slepo prepisal iz navodil, pisanih za Nemce, a ne prav razumel predloge in ne pozna francoščine, saj bi sicer moral vedeti, da ta nima glasu č. Očitno ta navodila zabičujejo Nemcem, kako naj izgo-

varjajo glas ž, ki ga oni ne poznajo. Pa to ni edini tak primer.

Ob takih malotah se torej knjiga razgalja in nam dela sramoto povsod, kjer bodo na njeni podlagi hoteli spoznavati naše šolstvo. To je zares podoba vse naše prosvete.

Kaj naj rečem o naših domačih prizadevanjih za dobro šolsko knjigo? Ugotoviti je treba, da je slovensko srednješolsko učiteljstvo danes v tem pogledu zelo enotno, tako v mišljenju kakor v delu, kar je brez dvoma zelo razveseljivo. V zadnjih letih se je delalo in naredilo zelo veliko, a še nas čaka mnogo dela. Medtem ko imamo za nekatere predmete že dobre ali vsaj uporabne knjige za vse razrede, nam jih za druge še manjka (nemščina, deloma zgodovina in zemljepis itd.). Najobupnejši je položaj pri tistem predmetu, ki bi moral biti središče vsemu pouku, pri slovenščini v višjih razredih. Tu se ne moremo premakniti z mrtve točke. Vzrok temu je še zmeraj nerazumevanje resnice, da je slovenščina samostojen, slovnično opredeljen jezik, ki ga ni mogoče kar nič mešati s katerikoli, čeprav sorodnim jezikom. Saj je vendar več ko razumljivo, da se pouk pri slovenščini mora vršiti v slovenščini in ob slovenskih berilih; saj mora iz njih dobivati sposobnost, da slovenščino prav govori, bere in piše. Nikjer na svetu ne boste dobili nesmisla, da bi bil pouk dveh jezikov stisnjen v eno knjigo in medsebojno pomešan, kakor terjajo za naše višje razrede učni načrti, ki se morajo po njih ravnati tudi knjige. Nihče ne bo pisal, zalagal in uporabljal slovenske učne knjige, kjer bi bila polovica ali morda še več beril pisana v srbohrvaščini. Zato je nujno potrebno, da se izpremeni učni načrt, razmeji slovenščina in srbohrvaščina v višjih razredih v dva predmeta, ki naj dobita vsak svoje knjige, svoje ure in svoje učitelje. Samo tako se bo obojni pouk mogel vršiti dobro in z uspehom. Jasno je, da tu ne dopuščamo delitve slovenščini določenih tedenskih ur, zakaj slovenščina kot materni jezik mora vršiti svoje poslanstvo duhovne izobrazbe tudi poslej v nezmanjšani meri, saj mora posredovati razglede po svetovnem slovstvu, mora ob berilu nuditi literarno vzgojo. Vsega tega pa ne more, če bi krčili že tako skopo ji odmerjeni čas. Taka delitev je torej pogoj, da pridemo do dobrih knjig in dobrega pouka. Dokler tega nismo dosegli, ni mogoče napisati učnih knjig za višje razrede, ker bi se iz njih ne naučil dijak tega, kar mu slovenščina nuditi mora.

Trdno smo prepričani, da bomo z vztrajnim delom dvignili našo srednjo šolo. Treba je priznati, da se mladi rod učiteljev dobro zaveda velikih in težkih dolžnosti, ki mu jih nalaga novi položaj slovenske srednje šole. Morda se danes ta zavest v javnosti še manj pozna, kakor si želimo, a pripravljamo se sistematično delo zlasti za slovenščino. Zato lahko gledamo z veseljem upanjem v novo leto.

Jakob Šolar.

Bogato življenje

Za letošnje božične praznike je izšel dvajseti zvezek Zbranih spisov Ivana Cankarja. S tem zvezkom je Nova založba zaključila izdajo njegovega zbranega dela, ki ga je pričela izdajati že leta 1925. Vse zvezke, razen zadnjega, ki ga je uredil kritik in urednik Francè Koblar, je uredil in opremil s kritičnimi uvodi in literarnozgodovinskimi informativnimi opombami dr. Izidor Cankar.

Ni tukaj mesto, da bi ocenjevali in razpravljali o velikem pomenu te monumentalne izdaje za

slovensko kulturo, saj pomeni celotna objava Cankarjevega dela morda najpozitivnejše dejanje v povojni slovenski književnosti. Tudi ni naš namen ocenjevati kritičnih in informativnih sestavkov Izidorja Cankarja, ki so v splošnem dokaj prodorni, bistroumni in stvarni, dasi nepristranski čitatelj ne bo mogel zmerom soglašati z vsemi piščevimi izvajanjmi, ki često le preveč racionalistično razčlenjajo sestavine Cankarjevega duševnega in miselnega sveta, čeprav se ta svet že po svojem bistvu in svojem ustroju odmika taki

razumski analizi. Vse to je spričo te prve izdaje postranska stvar!

Poglavitno je danes, da leži Cankarjevo delo pred nami zbrano v svoji časovni zaporednosti in je tako dostopno vsakemu slovenskemu človeku. Gradivo je povezano, glavna oporišča so dana, iz tega bo bodoči literarni zgodovinar, kritik, esteta in literarni mislec lahko gradil morda točnejši in dokončnejši lik slovenskega pisatelja na razmejišču dveh važnih dob in razbiral iz njegovega dela značajne in značilne poteze slovenskega ljudstva ter jih sestavljal v sintetično podobo dobe in naroda. Preprosti čitatelj pa bo užival v Cankarjevih spisih plodove najboljših in najlepših proze, kar je je doslej napisalo slovensko pero, se potapljal v pisateljev umetniški, duhovni in miselni svet ter kaj pogosto našel v njem črte, ki so tako svojsko lastne njemu samemu, pa tudi njegovemu ljudstvu.

Že površen čitatelj bo zlahka opazil, da je mogla tega pisatelja roditi na vsem svetu edinole slovenska zemlja. Za Francetom Prešernom ni bil še noben slovenski pisatelj tako neločljivo povezan s svojo zemljo, z njeno usodo, njenimi težnjami in potrebami, njeno razdvojenostjo in njeno življenjaželnostjo, njenimi trpkimi radostmi in njenimi črnimi dvomi in obupi kot Ivan Cankar. In nihče kot Ivan Cankar ni razodeval te svoje usodne povezanosti s svojo zemljo s tako bogatimi, tako mnogovrstnimi, tako v srce segajočimi izpovedmi. Zato je za sodobno slovenstvo najvažnejše dejstvo samo, ki se imenuje: Ivan Cankar in njegovo delo. Kajti osebnost tega pisatelja in njegovo delo sta najmočnejša potrditev moderne slovenstva.

Že bralcu, ki površno lista po dvajsetorici dokaj obširnih zvezkov Cankarjevih spisov, bo na prvi pogled jasno, da pisatelj vseh teh mnogostevilnih in mnogovrstnih del, ki jih je ustvaril v borih dvajsetih letih, ni mogel kar stresti iz rokava, marveč da morajo biti plod trdega in neutrudnega dela, miselnega pa tudi čisto telesnega napora. To delo pa, kakor pri marsikaterem slovenskem človeku, često ni izliv neke vedre duševne in telesne sproščenosti, ki je lastna telesno krepkim, zdravim in objestnim naturam narodov in posameznikov, marveč vse bolj izliv nekega mrkega, zagrizenega prizadevanja, pozabiti samega sebe in svoje človeške neobgljenosti, ubežati pred samim seboj, pred svojimi notranjimi prepadi, pred svojo notranjo razklanostjo in svojim dvomom, boriti se do kraja s premočno in krivično usodo svoje okolice.

A čim bolj je človek notranje bogat, tem globlje in tem bridkeje občuti svojo zunanjo nedostojnost. Slovensko ljudstvo stalno tlači groza njegove zunanje neobgljenosti, usodnost njegove maloštevilnosti; zato se tako rado zateka v notranji svet neomejenih mogočosti. In Ivan Cankar, telesno šibak, reven na tvarnih dobrinah, prezirajoč zunanja znamenja časti, ki bi mu jih njegov »narod-proletarec« tudi ne bil mogel nikdar dati in bi jih njegov ponos od tujega sveta nikoli ne bil sprejel, se je takisto vse življenje zatekal v svoj notranji svet. In videl je, da je bogat, bogatejši od bogatinov, ter je v razsipni radodarnosti dajal svojemu ljudstvu zaklade svojega bogatega življenja, plodno in blagoslovljeno žetev svojih kratkih telesnih dni. In iz te zavesti svojega notranjega bogastva je tako ponosno posmehljivo imenoval sebe in svoj narod »kralja v cunjah«.

Iz te zavesti njegove notranje premoči pa so se nadalje razvile v Ivanu Cankarju neke črte, ki so tako neslovensko slovenske, da človek kar strmi! To je predvsem njegova neomajna vera vase, njegova samozavest in njegov suvereni po-

Božidar Jakac

(K razstavi v ljubljanskem umetnostnem paviljonu.)

Zadnja leta je bilo v Ljubljani toliko umetnostnih razstav, da je bila s sedanjo Jakčevo podana skoraj popolna slika dosedanje slovenske oblikujoče umetnosti.

Sedanja Jakčeva razstava se razlikuje od drugih v tem, da ne stremi za senzacijo in blufi, ker niti to, da so razstavljene krajine iz raznih dežel, ne vzbujajo vtiska kake posebnosti. Ne more se trditi, da Jakac ne bi segal po visokem. Ker ne išče slikarskih blufov, je vedno dosleden v svojem načinu in to ga dela mogoče nekoliko monotonega.

Jakac je po vsej svoji umetnosti grafik, pa naj slika krajine s pastelom ali portrete z oljnatimi barvami; zanj ne pomenijo barvni vtiski tega, kakor za impresioniste. Kako je iz sedanje razstave razvidno, zanj in za mnogo drugih naših mlajših umetnikov impresionizem ni niti obstajal, čeprav so se tega načina slikanja posluževali umetniki že pred tisoči in tisoči leti, in ni nova prikazen v umetnosti, kakor bi ga nekateri radi opredelili.

Lepi primeri impresionistične umetnosti so v ostankih grško-rimske umetnosti; ti nam pričajo o intimnem opazovanju lepote svetlobnih prikazni neizmerno lepih krajin in skoraj nedosegljive dovršenosti. Seveda se temu ni čuditi, ker je bila tedanja kultura ali recimo tedanje pojmovanje umetnosti mogoče vendarle na višji ravni kakor

je današnje, ker take »umetnine«, kot smo jih videli na ljubljanskih razstavah zadnjih let, v takratni dobi ne bi bile mogoče, tudi v stavbarstvu ne. Čut za dostojnost v oblikovanju je bil tako razvit, da se niti navaden dekorater ni upal upodobiti takih »fantomov«, kot smo jih videli na nekaterih ljubljanskih umetnostnih razstavah; seveda so bili takratni slikarji in kiparji (takrat še ni bilo poklicnih umetnikov) z malimi izjemami samo sužnji. — S tem je povedano vse.

Pa pojdimo nazaj k Jakčevim portretom. Če premostrimo Jakčevo umetnost, moramo priznati, da mu je to srčna zadeva, in verjetno je, da je iskren, pač pa je tu in tam opaziti nekakšno negotovost v označevanju osebnosti. Tudi kar se tiče pozicije rok, ki se včasih ponavlja, je to poglavje zase. Tu je seveda potreben poseben študij, in uvideli so že razni starejši umetniki, da roke niso neka nepotreben privesek, nevreden posebnega opazovanja. Nekateri so posebno rokam posvetili posebno skrb, n. pr. Dürer, van Dyk ali med modernimi Toulouse-Lautrec, ki je iz rok napravil nekak živčni preparat. Zanj so bile roke važnejše kot obraz, tudi če so bile samo podane s par potezami, so izrazile trenutno duševno nastrojenje.

Pri portretih gre Jakac tu in tam mimo navadne (vulgarne) podobnosti, bodisi da ga ne zanima predmet ali pa da se zatopi v posameznosti. Ne moremo se navduševati za način portretiranja kot je v podobi, razstavljeni pod števil. 2.

Jakcu je po lastni resnični srčni zadevi. Jakac hodi po lastnih potih, ki izključujejo vsak

bluf in ki kažejo globoko stremljenje za dosego popolnosti.

Jakac je umetnik, katerega dela bodo ostala v slovenski umetnostni zgodovini trajen spomenik, kajti Jakac presega visoko svoje sovrstnike v resnobi oblikovanja in popolnosti risbe. —e—

Slovenska glasba v tujini

Noben trezen človek ne more dvomiti, da moramo Slovenci dokazati svetu, da imamo pravico do samostojnega narodnega življenja le s svojimi duhovnimi ustvaritvami, da soustvarjamo zahodno evropsko kulturo in da bi bila za slednjo izguba, če bi poginili kot narod in bi izgubili svojo samobitnost. Vedno smo poudarjali v »Sloveniji« važnost slovenske kulturne propagande v zamejstvu. Tisti slovenski ustvarjajoči umetniki, ki so šli kot Slovenci v veliki svet in dosegli tam priznanje, so za slovenstvo storili mogoče več kot so sami mislili. Vsak uspeh slovenskega umetnika v tujini je za slovenstvo važna stvar. Zaradi tega priobčujemo danes podatke o uspehih slovenskega komponista prof. Slavka Osterca v letih 1935 in 1936 v Angliji, Južni Ameriki, na Poljskem, Češkem, Avstriji in Italiji.

Navajamo posamezne Osterčeve skladbe, čas in kraj, kjer so jih igrali ter kdo jih je igral.

Bila so javno igrana 1. 1935 sledeča Osterčeva dela:

nos, ki je tako tuj v tem ponižnem, z malim zadovoljnim ljudstvu, prav posebno pa še v tej pohlevni slovenski inteligenci, ki ji je menda dandanes tako neskončno težko, biti slovenska, in ki bi se ji bilo treba res marsičesa učiti pri tem »proletarcu v meščanski suknji«. Kajti jasno je, da je za izobraženega človeka samoumevna in brezpogojna pripadnost k njegovemu ljudstvu prav tako nujna kot snažna suknja, kot spodobna kravata.

Najvzlednejša črta Cankarjeve osebnosti pa je njegova čisto človeška značajnost, kakor se nam očituje iz njegovega pisateljskega dela, pa tudi iz njegovega osebnega življenja. To je značajnost kulturnega, ponosnega in samozvestnega človeka, ki nikdar in nikoli ne sklepa kompromisov s svojo vestjo, ki ne krivi hrbta za drobtinico kruha in časti, kot naši politiki včeraj in danes ta dan, ki nikdar ne menjava in ne taji svojega spoznanja in prepričanja, kakor velita danes slovenskemu človeku tako često potreba in ukaz, temveč ga izpoveduje tudi za ceno žrtve, ki

občuti vsako hlapčevstvo in tlačanstvo kot najstrašnejšo sramoto v srcu in ki ji je slednja laž in slednja hinavščina do dna duše zoprna in neznošna. Ta tako ponosna, tako sebi in svojemu ljudstvu zvesta in tako neslovensko-slovenska značajnost je hkratu najbistvenejša sestavina Cankarjevega umetništva.

Iz težnje slovenskega ljudstva po lepoti, iz njegovega hrepenenja po svobodnem, širokem in čistem življenju se je rodila visoka osebnost Ivana Cankarja.

Ameriški mislec Emerson je videl v nekaterih genialnih osebnostih edino prave in pristne zastopnike človeštva in jih je opisal v svojem delu »Reprezentanti človeštva«. Slovenski pisatelj, ki bo kdaj pisal Reprezentante slovenstva, bo moral za Trubarjem in Prešernom na prvih straneh opisati tudi lik Ivana Cankarja. In slovenski izobraženec, ki si domišlja, da je kulturni človek, ni slovenski izobraženec in ni kulturni človek, če nima na svoji knjižni polici tudi zbranega dela Ivana Cankarja.

F. A.

Osebnost in občestvo

Tak naslov ne vrže samo bralca, ampak tudi pisalca v hude nepravilike. Kaj naj namreč iztisne iz obeh samostalnikov v naslovu, ki sta tako prazna, obenem pa tako napihnjena, da ne vidiš ne njenega jedra, ne tega, kar pokrivata oziroma skrivata. Toda ne glede na to praznoto in napihnjenost izgovarjamo in pišemo tolikrat te besedi da sta vendarle dobili nekakšno, čeprav majhno vsebino. Zlasti dandanes, ko nimamo ne osebnosti in ne občestva, smo radodarni z njima. Najbolj sebičnim osebam pravimo, da so osebnosti, in vsaktera družba ali družbica se razglasa vsaj za zaroček občestva, če že ne za občestvo samo. In nasledek tega hlastanja po učinkovitih besedah je, da danes ni pri nas in ne v svetu niti osebnosti niti občestev.

Po takšni ugotovitvi bi moral listkar odložiti pero in se zamisliti v svoje dejanje in nehanje. Toda tudi njemu, kakor vsakemu dobremu pridigarju, ki mu poidejo dokazi in nauki, prihaja na misel neka zgodbica, s katero se hoče izmazati iz zadrege.

»Nekoč sem se ves polomljen od pretekloke noči, razbit od celonočnega prerakanja s tovariši, kdo je osebnost in kdo ni, kaj je občestvo in kaj ni, premetaval po boljših zofah naše kaverne. Klepal sem v duhu pesmico, ki sem jo hotel posvetiti hrabremu bojevniku za maroško svobodo Abdelu Krimu. Tega moža sem v nočnem prepiru razglasil za edino osebnost naše pokvarjene dobe ter sem oznanil vsem, da mu pojdem pomagat. Ko mi tovariši tega niso verjeli, bi se bil skoraj zacemeril, ne vem, ali od ponižanja, ali od pijanosti.

V takšnem razpoloženju me doleti iznenada krepak udarec po rami, tako da bi se skoraj zvalil pod mizo. Obrnem se in zagledam močnega fanta, ki se mi reži v zobe. Po obredih spoznavanja, v katerih sem spočetka hlinil začudenje in jezo, sem se zares razveselil sošolca in nekdanjega inštruktorja. V bridkosti moralnega in telesnega ponižanja mi je bilo ljubo, da sem našel človeka, nad katerim se povzdignem v svoji izmalici osebniosti. Ljubo mi je bilo, ko sem premostril prišleca in opazil njegov neobriti obraz, ki je štrlel navzgor v redke lase, navzdol pa v brezoblični nasršenosti ščetinaste brade. Položil je roke na mizo. Iz cvetočih rokavov so mu molele trde roke kakor grablje. Spomnil sem se svoje nove suknje ter »V. grupe« z raznimi stranskimi dohodki ter zinil:

»Tebe pa je življenje hudo zdelalo.« »Da«, je menil prišlec.

»Vidiš, danes mora biti človek močna osebnost, da ga občestvo ne vrže na prod«, sem bleknil bolj v spominih na nočni kreg kakor pa v očitjanju sošolcu in inštruktorju, ki me je izmazal iz vseh šolskih neprilik. Ta pa me je pogledal z bistrimi očmi, da se mi je za hip zvrtilo v glavi. »Ne boj se zame! Jaz se že preživim, čeprav ne plezam po klinih uradniškega zakona. Spomni se rajši, od koga si prepisal vse latinske in matematične naloge. In kdo te je pripravil za tvoj klavirni doktorat!«

Molčal sem. In vroče mi je postalo.

»Nikar se ne sramuj! Vidiš, ker še imaš nekaj sramu, ti bom povedal povest o osebnosti in občestvu. Poslušaj!«

»Tvoj nemili pozdrav mi je vzbudil v spominu tole, kar ti naj bo v opomin. V počitnicah med vojno sem bil doma za hlapca. Oče je bil pri vojaki, bratje pa še vsi otroci. Mati je opravljala vse, pa še boljše kakor oče. Imel je, Bog mu naj dušo speliska, obilo romarske krvi, ki jo je zapustil tudi meni. Mati pa je bila urna kakor čebela ter je gnala sebe in nas na delo noč in dan. Opraviti smo morali doma vse skoraj sami. Razen žetve in košnje. Pri nas pa je bila navada, da smo živeli s sosedi v tovarištvu. Odpusti mi to besedo, vem, da jo je skritizirala vesoljna mlada generacija. Res pa je le, da je pri naši hiši in pri vseh kmetih naše občine veljalo: Ti meni delo, jaz tebi oranje, vožnje in živež. To pravilo je držalo seveda tudi med vojno, čeprav je takrat že začel lezti v to občestvo denar, papir, ki je kmalu omajal osnove naše vasi. Pri nas je bilo drugače. Mati in bratje, šolarji še, so hodili orat, vlačiti in voziti štirinajst željarjem in viničarjem, ki so hodili k nam na delo. Teslo bi bil, ako jim ne bi bil v počitnicah pomagal. V ajdinsko setev je bilo, ko ni na kmetih nobene noči. Mati in brat sta že ob dveh vstajala in orala sedaj doma, sedaj spet pri katerem sosedu. Jaz sem vstajal ob petih in hodil za njima z brano, ki sta jo vlačili kravšeti, ki bi bili gotovo navdihnili rajnemu Bleiweisu plamteč članek za Novice. Toda vso mlado živino nam je pobrala rekvizicija. Trdo delo je vlaka za ajdinsko in repno setev v naših hribih. Ilovica je strjena, za plugom se dviga trda in bleščeča kakor krušni kolači. Brana poskakuje na takšni brazdi

kakor pijana, grudam ne more do živega, vse skotali v razore in naenkrat nimaš nikjer ne ogona, ne razgona. Stopiš na brano, toda sedaj ne moreta kravšeti nikamor. Noge ti krvavijo in roke so ti polne krvavih žuljev. Vendar si vesel, celo srečen, ko povlečeš njivo do konca. Zahvala, ki jo prejmeš od viničarke, je več kakor vse šolske pohvale. Živ občutek imaš, da si delal za občestvo.

Potem se vlečeš za brano in kravama domov po ozkih in globokih klancih ter srečaš na ovinku vaškega organista in kaplana, ki se vračata iz zidanice ter se ne zmenita zate, čeprav te sicer v nedeljo po maši obrajata kot primerne sobesednika. Zdaj pa sramežljivo gledata vstran ter se šele v precejšnji razdalji upata meniti o tebi, kakor o osebi, pri kateri ni vse v redu. Vidiš, to pa sta osebnosti, ki sta prepričani, da ti ne spadaš v njuno občestvo.

In ti si tudi tak mežnar, ker si se čutil zvišene nad mojo obnošeno obleko ter splošno zanamarnostjo. Pa tudi jaz nisem brez greha, ker nisem ostal doma in delal na zemlji za občestvo. To pa je že drugačna pesem, ki jo je lepše zapel Prešeren v sonetu: »O Vrba, srečna...«

Ko je prijatelj to izžlobudral, se je dvignil ter obljubil, da me kmalu spet obišče. Prav danes, ko pišem ta listek o osebnosti in občestvu, ga krvavo pogrešam.

A. Slodnjak.

Opazovalec

Še o malotenu slovenskega jezika v državnih uradih

Da se slovenski jezik maloti v davčnih in finančnih upravah po Sloveniji, smo že večkrat opozorili. Ali tudi pri železniški upravi ni nič boljše. Mogoče celo prednjači med vsemi državnimi uradi v Sloveniji. Saj slovenski davkoplačevalec (pošiljatelj in prejemnik) dobiva za došlo blago le nekakšno »Izvešča i priznanice«. Tudi ako kaj po povzetju pošilja, dobi nekaj sličnega, da niti ne omenjamo raznih »popratnic« in »povučnic« ter še marsikaj manj razumljivega slovenskemu človeku. — Sicer pa še »slovenski« jugosloveni vedno poudarjajo (čitajte »Politični ozornik« v »Slov. narodu«), da smo Slovenci, Hrvati in Srbi en narod in da je bila združitev omogočena le na osnovi te teze. A vprašajte danes našega kmeta, ali tudi obrtnika in trgovca, kaj je to »izvešče« in »povučnica«, pa vam gotovo ne bo vedel povedati, da pri tem ne omenjamo naših železničarjev, ki so prelili precej znoj, preden so se znašli v raznih »teretnicah«, »popratnicah«, »analogih za ukrštanje« itd., ki so posebno zadnja leta tiskani večji del v cirilici. — Razumemo in upoštevamo, da se to »čez noč« ne da popraviti (ker tiskovine se naročajo oziroma tiskajo za več let skupaj), ali upamo, pričakujemo in zahtevamo (že z ozirom na donos železnice v Sloveniji in na zasluge, ki so jih za ureditev državnih železnice po prevratu pri nas pridobili ravno slovenski železniški strokovnjaki — saj so bile do združitve železnice na jugu naše države šele v povojju), da se bodo slovenski politiki držali povsod smeri in dela, ki bo predvsem v blagor našemu narodu. Saj s tem bi posnemali le svoje tovariše na jugu.

— ec.

Moste in mostišča

(Dopis)

Res je, da si mnogi hodimo izposojat k Nemcem in k drugim, kar imamo že doma; gozdarski inženirji morda več kot drugi strokovnjaki. Mnogi so kljub najboljši volji prisiljeni rabiti izposojene in skovane neslovenske besede, ki so pa mnoge radi velikokratne rabe že postale slovenske. Ne smemo tudi preveč zamerjati tistim, ki so hodili v nemške šole, se učili iz nemških knjig ter uradovali v tujem jeziku; oni niso krivi, če »govorijo nemški s slovenskimi besedami«.

Gozdarsko slovstvo se poraja in ni še prepozno preprečiti posplošenja izposojenk in skovank. Še je čas, da ne posplošimo in s tem naredimo slovenskih: pobrunčanih poti, vzgoje gozdov, lesoreje, žagarskih dvoran, stanišča itd. itd.

Nemškemu Moorbrücke se pravi po naše najverjetnejše res moste; Moorbrücke bi pa moglo pomeniti tudi most čez močvirje. Most je pod, narejen iz mostnic, dvignjen na kakršenkoli način čez jarek, potok, reko, cesto, vodo, močvirje, hiše i. dr. Mostovje pomeni več mostov. Moste bi bile na ta način pod iz mostnic, dvignjen nad vodo, močvirje itd. Namen mosta je, omogočiti prehod iz enega brega na drugi ali iz enega konca na drugi čez neko zapreko. Namen most je po zgornji razlagi narediti pod nad vodo, močvirjem i. dr. Ta pod more biti bolj ali manj širok in dolg, in na njem se more kaj postaviti, zgraditi ali zložiti.

Nemški Prügelpfad ali »slovenski« pobrunčana pot pa pomeni pot ali del poti, obložen z mostnicami. Za mostnice se morejo vzeti polena, hlodi, bruna, deske i. dr. Mostnice na »pobrunčani« poti niso del poda, ki bi bil dvignjen čez pot ali nad pot, temveč so položene na pot samo. Na Pohorju govorijo delavci, da mostničava poti. Namesto pobrunčana pot bi torej najverjetnejše mogli reči

18. I. 1935 »Procesija« v Rimu na Akademiji sv. Cecilije. Pela je slovenska altistka Franja Golob Bernotova, na klavirju je igral Baruti.

25. III. 1935 »Toccata« za klavir v Pragi. Izvajal je dr. Karel Reiner.

14. III. 1935 »Arabeske« za klavir v Pragi. Izvajal jih je dr. Karel Reiner.

18. III. 1935 »Arabeske« in »Toccata« za klavir v Pragi. Izvajal je dr. Karel Reiner.

2. IX. 1935 »Koncert« za klavir in pihala v Pragi na XIII. festivalu ISCM. Dirigiral je Slovenec dr. Danilo Švara.

6. X. 1935 »Sonata« za saksofon in klavir v Londonu. Saksofon je igral Sigurd Rascher.

1. XII. 1935 »Ouverture classique« za orkester v Pragi. Dirigiral je Otakar Jeremiaš.

16. XII. »Toccata« za klavir v Buenos Aires-u. Igrala je Mme Ficher.

L. 1936 so pa bila javno igrana sledeča Osterčeva dela:

15. I. 1936 »Suita« za orkester v Varšavi. Dirigiral je Grzegorz Fihtelberg.

9. II. »Toccata« za klavir v Pragi. Igral je dr. Karel Reiner.

17. II. 1936. »Suita« za violino in klavir v Londonu. Violino je igral violinist Victor de Winterfeld.

21. II. 1936 »Sonata« za saksofon in klavir v Pragi. Igrala sta saksofon Sigurd Rascher, klavir W. H. Süßkind.

26. II. 1936 »Sonata« za violino in klavir v Pragi. Violino je igral Jos. Béran.

28. II. 1936 »Štiri belokranjske pesmi« za sopran in klavir v Pragi. Pela je J. Krapilová.

30. III. 1936 »Toccata« za klavir v Varšavi. — Igral je Jak. Kalecki.

»Procesija« v Varšavi, pela je Janina Godlew-ska.

29. VI. 1936 »Pihalni kvintet« v Pragi. Igral je praški pihalni kvintet.

20. VII. 1936 »Suita« za violino in klavir v Buenos-Airesu. Igrala sta Carlos Pessina in Rafael Gonzales.

6. IX. 1936 »Toccata« za klavir v Bratislavi. — Igrala je Liza Fuchsová.

»Aforizmi« za klavir v Bratislavi. Igrala je Liza Fuchsová.

8. X. 1936 »Aforizmi« za klavir v Pragi. Igrala je Liza Fuchsová.

1. XII. 1936 »Mouvement symphonique« v Pragi. Dirigiral je Slovenec Mirko Polič.

14. XII. 1936 »Orientalni plesi« za orkester v Varšavi. Dirigiral je Grzegorz Fihtelberg.

V tujini so pa založili in tiskali sledeče kompozicije slovenskega skladatelja profesorja Slavka Osterca:

»Universal-Edition« na Dunaju:

1. »Ouverture classique« za orkester.

2. »Magnificat« za zbor in klavir ter za zbor in orkester.

3. »Suite« za violino in klavir.

»Ars viva«, založba v Bruslju in Zürichu »Orientalne ples« za orkester.

mostničana pot ali še točneje mostniče. Mostnišče bi potem pomenilo del poti ali površino, na kateri bodo položene, so bile položene ali pa so položene mostnice.

Tudi vzgoja gozdov ali lesoreja, stanišče in še mnoge druge niso dobro »narejene« besede. Gozdov ne vzgajamo in ne redimo; pri nas vzgajamo ljudi, redimo prašiče in gojimo gozdove; torej gojenje gozdov. Žagarska dvorana je izposojena od Säghalle, namesto katere pišejo mnogi tudi žagarna; zakaj ne bi rekli žagalnica, podobno kot čakalnica, pralnica in čistilnica? V žagalnici bi žagali, v žagarni bi pa izdelovali žage, če smo že prevzeli besedo Säge. Kraju in podnebj, kjer raste gozd, pravijo nekateri stanišče po nemškem Standort in po hrvaški nemški izposojenki stojbina ter po srbski nemški izposojenki stanište. Na Slovenskem gozdovi rastejo, recimo torej rastišče!

Z veseljem in ponosom moremo trditi, da so v slovenskem ljudskem besednem zakladu osnovne besede in izrazi za vsakovrstne pojme. Iz teh besed si more vsak strokovnjak, ki misli slovenski in rabi za izražanje svojih misli slovenske besede, razviti z raznimi predlogi in končnicami besede za skoraj vse strokovne pojme. Seveda ne sme pri tem delati vedno brez slovarja in dobrega filologa, kakor ne bi smel filolog delati brez strokovnjaka. Vse besede niso znane povsod, potrebno jih je poiskati v slovarjih in v slovenski govorici, jih prikrojiti in nato posplošiti s šolami, knjigami in časopisi.

izdajo vozni redov hočejo centralizirati

Doslej smo imeli Slovenci zmeraj več izdaj železniških vozni redov, in ljudje so jih raje kupovali kakor uradnega, prvič ker so bili slovenski, drugič ker so bili izdani v prikupnejši in prikladnejši obliki, tretjič, ker so bili tudi ceneji.

V Belgradu pa očitno spet ni bila nekaterim jugoslovenom taka decentralizacija všeč. Kajti na vsak način je z njo prikrajšana belgrajska tiskarna, pa tudi načelo centralizma je skrhano bolj ali

manj. Zato so brž zahtevali in dosegli, da sme samo železniško generalno ravnateljstvo v bodoče izdajati vozne rede. Na ta način bi seveda ves denar za sestavo in tisk ostal v Belgradu.

Opozorjamo pa, da po zakonu nima nihče pravice prepovedovati ponatiska javnih predpisov, odredb, naredb, zakonov itd. Zato se more ta monopol razlagati največ tako, da železniški uslužbenci ne smejo več sodelovati pri izdajah vozni redov zasebnih založnikov. V najslabšem primeru bi se torej tisk za nekaj dni zavlekel.

Teh nekaj dni bomo pa Slovenci že radi potrpeali, da dobimo vozni red v obliki in jeziku, kakor ga hočemo sami.

Mali zapiski

Prepovedan tisk

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti:

1. tiskopis »Zlatni vijek« št. 5,
2. letaka »Hrvati Zagrebčani« in »Braće Srbi seljaci«.

Ves ta tisk je izšel v Zagrebu.

Kdo je kriv?

Med časopisjem v Sloveniji se je razvil razgovor glede tega, kdo je kriv znanih preganjanj slovenskih profesorjev leta 1927.

»Slovenec« in »Slovenski dom« sta očitala, da je bil profesor Breznik tisti, ki je kot bivši načelnik prosvetnega oddelka zakrivil preganjanja in kar je bilo s tem v zvezi. »Jutro« je ta očitke odbilo, ne da bi bilo povedalo, kdo je to bil. V resnici se je to zgodilo v dobi, ko je bil načelnik pokojni Mazi, a javnost bi zanimalo, ako bi se dogladalo, kdo je stavil tiste predloge. A—a.

Kritika ali vmešavanje?

Češki listi priobčujejo večkrat kake kritične sestavke o naših razmerah. Znale so v tem pogledu zlasti »Lidové Noviny«. Zadnje čase so priobčile tudi neko pismo dr. Mačka o občinskih volitvah.

Glasilu JRZ »Samouprava« ima tako pisanje listov sorodne in prijateljske države za vmešavanje v naše notranje zadeve in ga zato obsoja. Sicer ne imenuje naravnost češko-slovaške države ali »Lidových Novin«, vendar pa je glede na stalno kritično stališče čeških in slovaških listov sploh in imenovanega posebej jasno, kam ta očitke meri.

Metoda jugoslovenskega učiteljstva v Sloveniji

V 180. sestavku pite izdaje Rapetove »Četrte čitanke (izdane leta 1931 v Ljubljani), čitamo med drugim: »Dravska banovina obsega vse tiste pokrajine, koder prebiva jezikovno pleme Slovencev.« — »Savska banovina obsega pokrajine, v katerih prebiva jezikovno pleme Hrvatov.« — »Prebivalci Jugoslavije so en narod, vendar se po narečjih in običajih ločijo v Slovence, Hrvate in Srbe.« — »Po veri se ločijo Jugoslovenci v rimske katolike, pravoslavne in mohamedance.« — »Za prosvetno povzdigo Jugoslovenov skrbe šole.« Ta sestavek nosi naslov »Kraljevina Jugoslavija«, napisal pa ga je Fran Skulj. J. Bobnar.

**Neveste vse za kuhinjo,
Gospodinje gospodinjstvo
Gostilničarji dobite
Zavodi, velekuhinje pri
tvrdki **Fran Golob**
Ljubljana, Wolfova ulica**

Sava Radič-Mirt:

Črtomirjeva vrnitev

Načrt za filmsko tragedijo v treh dejanjih. — Dalje.
(Vse pravice pridržane)

Tretje dejanje.

Prvi prizor.

1. nastop.

(V maju 874 na blejskem otoku s cerkvico, obzidjem in stopnicami. V ozadju grad, na desno jezero z labodi, v daljavi Stol. Z nasprotnega brega se slišijo pastirske piščali z melodijo »ovčarske pesmi«. Menih Rihbald sloni na zidu in se sonči. Menih Vihing stoji v senci cvetoče črešnje, nekaj časa se igra z otroškim lokom iz šibe in vrvica ter obstreljuje črešnjo deblo, potem ga zamenja s palico in ž njo kakor z mečem napada deblo.)

Vihing: Kar ne pusti me navada mladih let, telovadba z lokom in mečem. Doma imam pripravnejše: slamnatega viteza naskakujem z lokom in mečem. A tu mi predstavlja črešnjo deblo črnega viteza s črešnjo perjanico. Telovadba me vselej pomladi, ohlapne mišice mi ojeklene, živo spet zapolje lena kri in v mrčni glavi se mi začne kresati svetle misli. Zaradi tega telovadam. Glej, martinček na soncu!

Rihbald: Jaz pa zaradi tega duhovadam, pre-mišlujem, da bi bil tudi ti danes lahko srečen kakor jaz, ko bi bil ostal pri svoji mladi navadi lovca, vojščaka in meniha. Kak demon te je zanesel v politiko, da si spravil v nesrečo in sramoto kralja Ludovika, sina Karlmana in vnuka Arnulfa? Veš, kaj se to pravi? Finis Germaniae! S svojo politično pustolovščino si samo dregnil v sršenovo gnezdo Slovanov. Zdaj se zbirajo na frankovskih mejah in Kocelj osveti Sama in Ljudevita. Finis Germaniae! Najprej se ti je visoki in lahkoživi učenec Arnulf zaljubil zgolj po oslad-

nih popevkah tistih potepuških, viteških pevcev in brendačev v blejsko Bogomilo, v triglavsko vilo, najlepšo cvetko-očnico na zelenih blazinah triglavskih pečin. Potem sta napravila načrt, kako po sabinsko ugrabita nevesto — res viteška romanca! — pred poroko ter pomendrata srce ženinca Kocelja. Kljub tvoji vohunski kabalistiki te Kocelj prehiti za ves teden in točno na dan ugrabitve zasede trdnjavo z zakleto triglavsko vilo. In še kako? Kar s celo vojsko izbranih junakov iz daljnega Blatograda, a vidva z Arnulfom pripeljata s Krnskega gradu s četico zanikarnih najemnikov. In zdaj se morata spet skrivati za »kraljevsko komisijo«, to pot za nakupovanje orožja v bohinjskih fužinah. In tista tvoja diplomatična polomija v Carigradu! Ker se nočeš zavedeti svoje politične nesposobnosti in demonske trme, ti hoče Bog sam odpreti oči. Kljub frankovskim vohunkam in zlatnikom, kljub strupu in bodalu je doživela na carigranskem dvoru frankovska stranka »razkola« popoln poraz in rimska stranka patriarha Ignacija, starega borca za krščansko enotnost, je zopet zmagala na celi črti.

Vihing: Tako praviš ti, zadnji Rimljan Tiborius, z meniškimi imenom Rihbald. Franki sodijo drugače. O razkolu pa le molči! Kdo ga je začel, Metodij ali Vihing, Slovani ali Franki? S pravo grško zvijačnostjo je premamili Metodij papeža za svojo najnovejšo spletko, da si za večne čase podjarmita oba uporna tekmece, Rim in Carigrad. Slovani naj bodo tisti jarem, ki bo trdno držal v miru in edinstvu oba rogata bivola. Carigrad pa naj odpira tista široka vrata, skozi katera bodo drli Metodijevi Slovani proti Rimu, središču Evrope in germanskega imperija. Nasilni slovanski vohun, macedonski konjar in morilec Bazilij je že zasedel cesarski prestol. Očitna slovanska zanka in zarota! Sicer pa, ti trmasti in trdoglavi kalin, od kdaj cvrčiš tudi ti o visoki politiki?

Rihbald: Od danes naprej. Danes je napravil tvoj trmasti in trdoglavi kalin in učenec zadnji izpit in sijajno je propadel njegov učitelj. Kar

Dvajset milijonov za Belgrad

Vlada bo tudi letos, kakor že večkrat, dala 20 milijonov za zidavo malostanovanjskih hiš v Belgradu.

Ta znesek misli menda nabrati iz »prostovoljnih« prispevkov uradnikov.

Kakor zmeraj, bo seveda veliko večino tega zneska plačala Slovenija. Slovenijo so namreč jugoslovenci naravnost vzorno pripravili za take dajatve: plačaj, sicer te razglasimo za izdajalca.

Hrvatje se za take očitke na primer niso nikoli dosti brigali; bolj ko so jih jugoslovenci oštevali, manj se jih je prijel. Še več, delali so ravno narobe, kakor so to jugoslovenci hoteli.

Malo pozno, a vendarle smo tudi Slovenci začeli spoznavati.

O demokraciji

je rekel švedski ministrski predsednik Hansson:

»Demokracija in osebna svoboda nista skrivnostni darili, ki jih lahko dobi vsak na zahtevo. Morata biti pribojevani, če smo jih pa kedaj dosegli, jih je treba varovati kakor dragocen zaklad.«

VIDMAR

Prva jugoslovenska tovarna dežnikov

**VIDMAR
NOGAVICE**

**VIDMAR
DEŽNIKI!**

Pred škofijo Ljubljana Pražernova ul.

Urednik in izdajatelj: Tone Klemenčič v Ljubljani

v šopek povij svoje politične uspehe za poročni dar presrečni nevesti slovenskega in zmagovitega kneza Kocelja. Danes ne bova strigla in cepila več besed, danes je glaven v meni počut neznanke sreče. Poglej okrog in dahni globoko, to toplo sonce, ta sveži zrak, ta mir, ta tišina, ki jo tako blaženo poudarja pastirska piščal, ti pokojni, v daljavi blesteči sneženi plazovi na pobočju Stola.

Vihing: Mir pred nevihto, v jeseni se utrja slovanski plaz. Bojim se, morda se res bojim, da bo to zadnji, smrtni frankovski ples. Mnogo psov je zajcu gotova smrt. In Koceljevo mravljišče kuje in kuje, celo iz bohinjskih fužin vozijo orožje noč in dan dol po Savi, po Donavi in naprej. In ta vražja nakana, razdeliti orožje tudi med kmete, oborožiti »črno vojsko« proti Frankom.

Rihbald: Ne moti mi danes z vohunskimi čenčami in spletkami moje nedopovedne sreče. Tu notri se mi je odprla školjka in vsa duša se mi je razlila. Plavam v občutju vsesreče in vseedinosti: vse je ti in ti si vse, ti si v Bogu in Bog je v tebi. Ravno kar mi je bila duša tista cvetoča črešnja, a že je preskočila v tisto ptičico, in zdaj v metuljčka. Kako se preliva in spreminja! Plavam v občutju vsesreče in vseedinosti kakor tu doli ribica v jezeru. Vetrč prifrli in narahlo vzvalovi gladko površino, a globina ostane mirna in srečna. A ni se mi zmeraj godilo tako. Bilo je kakor na vihnem morju, z mojo ladjo brez jambora in krmila so se igrali valovi. Potem me je vrgla usoda v tvoje vohunsko močvirje. A čim bolj sem se otepal, tem globlje sem se vanj pogrezal. Bilo, minilo, hvala Bogu! In danes te vidim. Vihing, s tvojo politiko kakor neboljeno mravljo, ki leze po velikanski skali in jo hoče obrniti. Ti se hočeš boriti z Bogom, ti hočeš s politiko strahovati Boga in z Bogom strahovati ljudi. A Bog ni strah, Bog je ljubezen sama. Kaka sreča za ljudi in svet, da Bog ni odvisen od blaznosti in zlobe človeške politike! Vihing, o Vihing!

(Dalje prihodnjič)